UOT: 338.2

Əsmər İlham qızı İSAYEVA
magistrant
asmar.el@mail.ru

Firuzə Nəcəf qızı ƏLİYEVA
i.f.d., AKU
10.30546/4.71.73001.2024.024

LAYİHƏLƏRİN İDARƏ EDİLMƏSİNƏ SİSTEMLİ YANAŞMA VƏ PEŞƏKAR İDARƏETMƏ

Xülasə

Tədqiqatın məqsədi – layihələrin idarə edilməsində sistemli yanaşma və peşəkar idarəetmə sisteminin tətbiqi, iqtisadi səmərəsi və səmərəliliyi metodlarının təhlil olunmasıdır.

Tədqiqatın metodologiyası – Tədqiqat aparakən təhlil metodlarından, ümumiləşdirmə, milli iqtisadiyyatın inkişafı və tənzimlənməsi ilə bağlı fərman və sərəncamlardan istifadə edilmişdir.

Tədqiqatın tətbiqi əhəmiyyəti – Layihələrin idarə edilməsinə sistemli yanaşma və peşəkar idarə edilməsi, layihə menecerinə layihələrin vəziyyətini qiymətləndirməyə, riskləri qabaqcadan görməyə, komandanın iş fəaliyyətini və keyfiyyətini qiymətləndirməyə kömək edir.

Tədqiqat nəticələri – Layihələrin düzgün idarə edilməsi sahəsində sistemli yanaşma və peşəkar idarəetmə biznes sahəsində səmərəliliyin artırılmasında və düzgün formalaşmasında əsas meyar kimi təqdim olunur.

Açar sözlər: layihə, sistemli, peşəkar, idarəetmə, metod, təhlil, risk.

Giriş

Layihə - konkret məqsədlərə, yerinə yetirilməsi zəruri olan vaxtlara və tapşırıqlara malik olan təkbaşına fəaliyyətdir. Layihə və onların idarə edilməsi sahəsinin inkişaf tarixinə nəzər salanda görürük ki, layihələr mürəkkəb yol keçib və hər bir ölkə bu sahənin həm inkişafına, həm də yaranma metoduna görə fərqlənir.

Layihə xarakterli tədbirlər sisteminə yüksək texnologiyaların yaradılması, proqram təminatlarının yazılması, sənaye obyektlərinin tətbiqi, yeni vergi sisteminin tətbiqi, kino çəkilişi və s. aiddir.

Layihələrin yerinə yetirilməsində müəyyən vaxt çərçivəsinə nail olmaqla mümkündür və bu layihənin uğurla başa çatdırılmasında əsas şərtlərdən biri onun verilmiş vaxt müddətində yerinə yetirilməsidir. Yerinə yetirilmə müddətinə görə layihələr uzunmüddətli, ortamüddətli, azmüddətli kateqoriyalara bölünür. Layihə yerinə yetirmək verilmiş şərtlərlə və əldə olunmuş şərtlərlə nəticəyə əsaslanır.

Layihənin vaxtında, keyfiyyətli idarə edilməsində əsas sistemli yanaşma və peşəkar idarəetmənin düzgün keçirilməsidir.

Layihələrin idarə edilməsi prosesində layihəni xarakterizə edən bəzi həssas məsələlərə xüsusi diqqət yetirmək lazımdır. Bunlar aşağıdakılardır:

- layihənin ilkin şərtləri, məhdudiyyətlər və tələblər;
- layihənin qərar qəbuletmə mexanizmi;
- alternativ layihə vaxtının hazırlanması və onun qiymətləndirilməsidir;
- layihənin sənədləşdirilməsi;
- layihənin təminat növləri;
- layihənin idarəetmə texnikası və metodikası [1, s. 60].

Layihələrin fərqləndirici xüsusiyyətləri məqsədin təyin olunması, hədəfin seçilməsi və hədəf nəticəsinin əldə edilməsi prosesini nəzarətdə saxlamaqdır.

Lakin daha effektiv üsul bu fəaliyyət sahəsini layihə formasında müəyyənləşdirmək, həyata keçirilməsinə məsul olan şəxsi (layihə meneceri) təyin etmək və ona müvafiq səlahiyyət verməkdir. Layihə meneceri şirkət daxilində mövcud vəziyyət və prosesləri, bu işlə məşğul olan bütün xarici əlaqələri, riskləri, problemləri və s. təhlil edəcək. Bu modelin əsasında məqsədə çatmaq üçün daha effektiv və rasional həll yolu təklif olunacaq.

Belə işlərin nəticəsində, əslində, ayrı-ayrı bölmə (layihə şöbəsi və ya çoxyönlü mütəxəssislərdən ibarət komanda) peyda olur. Bu bölmədə dar fokuslanmış tapşırıqların müəyyən hovuzu olacaq. Məhz bu fokus və təcrid maksimum effektivliyi təmin edir.

Layihələrin idarə edilməsi üzrə sistemli yanaşma bir layihəni bir-biri ilə əlaqəli elementlər dəsti – dinamik dəyişən mühitdə yaşayan sistem kimi nəzərdən keçirmək imkanı verir. **Sistem** vahid bütövlük yaradan bir-biri ilə əlaqəli elementlər dəstidir.

Hal-hazırda bir sistemin vahid universal qəbul edilmiş tərifi yoxdur. İ.N.Droqobıtski haqlı olaraq qeyd edir ki, bunun səbəbi belə ümumi anlayışın dəqiq tərtibinin mümkünsüzlüyüdür [2, s. 43].

Həqiqətən də, sistem altsistem və ya elementlər dəstidir: onların birliyi və nöqsansızlığı, onlar arasındakı əlaqələr sistemin məqsədyönlü məqsədindən irəli gələn müəyyən səbəb-nəticə əlaqələrinə görədir. Başqa sözlə, bir sistem bir-biri ilə əlaqəli olan elementlərin, struktur və proseslərin nizamlanmış dəstidir ki, bu da vahid bütöv əmələ gətirir. Bu sistem idarəetmə obyektinin daxili mühitinin fəaliyyətini, onların qarşılıqlı əlaqəsinin müəyyən məqsədə tabe olmasını müəyyən edir. Bundan başqa, obyektin fəaliyyətinin məqsədi həmişə onun xarici mühiti ilə bağlıdır. Sistemin bu tərifi onun layihə idarəetməsi sahəsində əsaslandırdığı bir sıra əsas təminatlara gətirib çıxarır:

1. Məqsəd qoymaq;
2. Daxili və xarici mühitin kommunikasiyası;
3. İdarəetmə prosesinin arxitektonikası;
4. Bir-biri ilə əlaqəli fəaliyyətlərin koordinasiyası;
5. Vaxtı məhdud olan uzunluq;
6. Hər bir layihənin unikallığı.

1. Layihələrin fərqləndirici xüsusiyyəti – məqsədin təyin olunması, yəni hədəfin seçilməsi və hədəf nəticənin əldə edilməsi prosesini nəzarətdə saxlamaq üçün icazə verilən sapmaların parametrlərinin və sərhədlərinin müəyyən edilməsi. Belə ki, buna nail olmaq üçün məqsədləri dəqiq tərtib etmək, onları struktura salmaq və layihə iştirakçıları tərəfindən həyata keçiriləcək alt məqsədlər və tapşırıqlara detallı şəkildə daxil etmək zəruridir.

2. İlk növbədə layihə xarici təsirə məruz qalır, yerli xarici mühitdə cəmləşir və daxili amillərə, sonra isə qlobal xarici mühitin amillərinə təsir göstərir. Ekzogen amillər adətən insan təsirinə məruz qalmayan obyektiv amillərə aid edilir. Əksinə, endogenlərin dəyişməsi onun hərəkət və qərarları ilə şərtlənir.

Onların təsiri həm müsbət, həm də mənfi ola bilər. Bütün amilləri layihə komandası idarə edə bilməz. Bu o demək deyil ki, onların dinamikasına nəzarətdən imtina etmək və nəzarət etmək deməkdir. Əksinə, məhz ətraf mühit amillərinin monitorinqi və onların fəaliyyətinin nəzarəti layihə idarəetmə imkanlarının sərhədlərini genişləndirmək və ya daraltmaq, planlaşdırılmış nəticə və məqsədlərə nail olmaq məqsədilə onların mənfi təsirini neytrallaşdırmaq imkanını yaradır. Bir təşkilatın ətraf mühit amillərinin təsirin növləri və xarakteri ilə fərqləndiyini nəzərə alaraq, onları təsnif edirik. Daxili və xarici mühit amillərinin qrupları üzrə ən tipik və vacib tipləri fərqləndiririk.

3. Hər bir sistemin öz arxetonikası var. Bu sistem də idarə olunan obyektin xarici mühitinin quruluşu ilə təsdiq olunur. Əgər bir layihəni idarəetmə obyekti kimi təqdim edirsinizsə, o zaman, ilk növbədə, siz struktur etməlisiniz:

- onun həyata keçirilməsi üçün zəruri olan resurslar: maliyyə, əmək və maddi resurslar, vaxt resursları;
- layihə iştirakçılarının qrupları, hansılar ki: sponsorlar, menecer, layihə idarə heyəti, layihə heyəti və onun həyata keçirilməsində maraqlı tərəflər;

- layihənin mərhələləri, onun həyat dövriyyəsini əks etdirən ümumilik, məsələn: layihənin təşkili, planlaşdırılması, icrası, monitorinqi və tamamlanması prosesləri;
- vaxt büdcəsi və layihə cədvəli;
- idarəetmə prosesi qrupları: layihənin təşkili, planlaşdırılması, icrası, monitorinqi və nəzarəti və tamamlanması;
- layihəni həyata keçirən təşkilatın idarəetmə növündən asılı olaraq müxtəlif prinsiplərə uyğun formalaşdırıla bilən layihənin təşkilati mühiti;
- layihə riskləri – layihə həyat risklərinin mərhələləri, baş verməsi səbəbləri, günahkarlar, mümkün itkilərin səviyyəsi və s.

4. Layihələrin struktur çoxluğunun təmin edilməsi beynəlxalq layihələrin idarə edilməsi standartlarına əsaslanan layihənin bütün həyat dövrü ərzində insan və maddi resursların mütləq koordinasiyasını tələb edir. Bu layihə idarəetmə prosesini həm asanlaşdıra, həm də mürəkkəbləşdirə bilər.

5. Layihələrin fərqləndirici xüsusiyyətlərindən biri onların vaxtının məhdud olmasıdır. Operativ fəaliyyətdən fərqli olaraq, bu müddət vaxtında təkrarlanan proses kimi həyata keçirilir ki, bu da törəmənin normal prosesini təmin etmək üçün həyata keçirilir. Bundan əlavə, layihələrin hər zaman başlanğıc və son nöqtəsi var. Layihələrin həyata keçirilməsində ən zəif əlaqə onların həyata keçirilməsinin vaxt xəttidir. Bu da bir çox amillərdən asılıdır. Buna görə də şüşələri aradan qaldırmaq məqsədi ilə iş qrafiki qurulur. Layihənin bitmə tarixi onun əsas məqsədinə nail olduğu andır.

6. Layihələrin unikallığı, ilk növbədə, onların unikallığı və bir dəfəlik olması ilə bağlıdır. Bu həm də son məqsədlər, məqsədə çatmaq üçün şərait, məhsulun (xidmətin) spesifikaları, oxşar təcrübənin olması və ya olmaması, qeyri-müəyyənlik və risk səviyyəsi nəticəsində yaranır. Bu səbəblərə görə layihələrin unikallıq dərəcəsi də müxtəlifdir. Nə qədər yüksəkdirsə, hədəf nəticəsini əldə etmək baxımından qeyri-müəyyənlik səviyyəsi və layihənin həyata keçirilməsi riski bir o qədər yüksəkdir [3, s. 40].

Aydındır ki, yalnız layihələrin idarə edilməsi üzrə sistemli yanaşma bütün bilik sahəsini əhatə edir və onu müəyyən edilmiş məqsəd və məqsədlərə uyğun həyata keçirmək imkanı verir. Hər hansı bir layihədə müəyyən məhdudiyyətlər var ki, bunlar da layihənin miqyası, layihə vaxt xətti, layihə büdcəsi, layihə resursları, nəticənin keyfiyyəti və risklərini əhatə edir.

Hər bir layihəni öz miqyasından asılı olaraq müxtəlif dərəcədə mürəkkəbliyə malik olan sistem hesab etmək olar. Bu isə real-dünya vəziyyətlərini sadələşdirmək üçün real-dünya sistemlərini simulyasiya etmək imkanını yaradır. Sistemin idarə edilməsi sistemin texniki, təşkilati, xərc, vaxt və digər parametrləri üzrə spesifikasiyaların (yəni layihənin) hazırlanması və sistemin fəaliyyəti üçün tələb olunan işlərin planlaşdırılması, layihələndirilməsi, mühəndisliyin, satınalmaların, işlərin yerinə yetirilməsi və sınaqdan keçirilməsinin daha da idarə olunması ilə bağlıdır.

Layihələrin idarə edilməsi sahələri mövcuddur ki, bunlar da aşağıdakılardır:

1) layihə risklərinin idarə edilməsi;
2) layihə keyfiyyətinin idarə edilməsi;
3) layihə kommunikasiyalarının idarə edilməsi;
4) layihə xərclərinin idarə edilməsi;
5) layihə məzmununun idarə edilməsi;
6) layihə insan resurslarının idarə edilməsi;
7) layihə zaman xəttinin idarə edilməsi;
8) layihələrin birləşdirilməsinin idarə edilməsi (4, səh 38).

Sistemli yanaşmanın mahiyyəti

Sistemlərin nəzəriyyəsi (TS) və sistemlərin analizi (SA), elmin filialı kimi iki konvensional hissəyə bölmək olar: - nəzəri, hansı ki, ehtimal nəzəriyyəsindən istifadə edir, informasiya, oyun, qrafik, cədvəl, qərar, topologiya, faktor analizi və s.; - tətbiq edilmiş riyazi statistika, əməliyyatların tədqiqi üsulları, sistemlərin mühəndisliyi və s. əsasında tətbiq olunur. Sistemlər nəzəriyyəsin-

də əsas element ortaya çıxan problemlərin həllinə sistemli yanaşmadır. Sistem yanaşmasının mahiyyəti ondan ibarətdir ki, sistemin bütün elementləri və onda olan bütün əməliyyatlar yalnız bütövlüklə, bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqədə nəzərə alınmalıdır. Sistem analizinə daxildir: - iqtisadi və riyazi metodlardan istifadə etməklə modellənmiş fəzalar, mərhələlər, işlər, tapşırıqlar silsiləsinə strukturlaşdırma; - Problemlərin həlli üçün məhdudiyyətlərin və meyarların müəyyən edilməsi; - məqsədlərin təfsilatı ilə; - Qarşıya qoyulan məqsədlərə nail olmaq üçün effektiv təşkilati strukturun tərtib edilməsi.

Layihələrdə sistemli yanaşmanın prinsipləri aşağıdakı kimi təsnifləşdirilir.

1-ci prinsip – sistemin sadəcə elementlərin birləşməsi kimi nəzərdən keçirmək qadağası tələbidir.

2-ci prinsip - sistemin xassələri sadəcə onun elementlərinin xassələrinin cəmi deyil, yəni sistem ayrı-ayrı elementlərin malik olmadığı xüsusi xüsusiyyətlərə malikdir.

Prinsip 3. Sistemin effektivliyi sistemin dəyərinin funksiyalarının maksimal dəyəri – tikinti və işləmə şərtlərindən sistemin effektivliyindən asılılığı hesab olunur.

4-cü prinsip öz mühitindən təcrid olunmuş sistemin avtonom, təcrid olunmuş hesab edilməsini qadağan edir. Bu o deməkdir ki, xarici əlaqələr nəzərə alınmalı və ya ümumi sistemin bir hissəsi kimi nəzərdən keçirilməlidir.

5-ci prinsipdə - verilmiş sistemin hissələrə, alt sistemlərə bölünməsi mümkündür və belə bölünmə yalnız əvvəlki bütün prinsiplər müşahidə edildiyi halda haqlıdır.

Layihələrin idarə edilməsi sistem analizi nöqteyi-nəzərindən

Əgər təsvirin bütün formal məsələləri artıq bir sistemlə (layihə) əlaqədar həll edilmişdirsə, onda sistemin (layihənin) idarə edilməsinə ehtiyac vardır, yəni ən böyük effektivliyə nail olmaq üçün idarəetmənin alqoritminin və ya taktikasının məsələlərini həll etmək lazımdır. Layihələrin idarə edilməsinə – layihə menecerinin peşəkar fəaliyyət sahəsi kimi – daxildir:

- layihə konsepsiyasının hazırlanması və ona bəraət verilməsi;
- layihə effektivliyinin qiymətləndirilməsi;
- layihənin texniki və operativ təsvirinin icrası;
- layihənin sistem planlaşdırılmasının həyata keçirilməsi;
- investisiya alətlərinin qiymətləndirilməsi və ən effektivlərinin seçilməsi;
- layihənin təxmini və büdcənin hazırlanması;
- layihə icraçılarının seçilməsi;
- optimal tədarük və tədarük prosedurunun təşkil edilməsi;
- layihə icrasının təşkil edilməsi;
- səmərəli nəzarətin və nizam-intizamın təmin edilməsi;
- layihənin səmərəli başa çatdırılmasının təşkil edilməsi;
- layihə məhsullarının keyfiyyətinin sistem idarəetməsinin təşkil edilməsi;
- çox vaxt bütövlükdə layihənin effektivliyinə həlledici təsir göstərən “insan amili”ni nəzərə almaq.

Layihələrin sistemli analizi bir neçə mərhələdən ibarətdir. Xüsusiyyətlərin öyrənilməsi və sistemin (layihənin) daha optimal idarə edilməsi üçün sistem analizinin praktiki tətbiqi aşağıdakı mərhələlərin həyata keçirilməsini nəzərdə tutur:

1. Problemin mənalı ifadəsi;
2. Sistemin modelinin qurulması;
3. Modeldən istifadə edərək problemin həllini tapmaq;
4. Bu problemin həllini modellə təsdiqləmək;
5. Həllin xarici şərtlərə uyğunlaşdırılması.

Layihələrin idarə edilməsi sistemində böyük effektivliyə nail olmaq üçün idarəetmənin alqoritmini və ya taktiki məsələlərini həll etmək lazımdır.

Hal-hazırda idarəetmə prosesi getdikcə daha sistemli şəkildə həyata keçirilir, hər hansı bir təşkilatın idarə edilməsi bütövlükdə təsir kimi həyata keçirilir. Menecerlər öz şirkətinin bütün sistem-

lərinin bir-biri ilə əlaqəsini aydın anlamalıdırlar. Beləliklə, müasir lider sistemli düşüncəyə malik olmalıdır. Çünki:

- Menecer idarəetmə qərarlarının qəbul edilməsi üçün zəruri olan böyük miqdarda informasiya və bilikləri dərk etməli, prosesləşdirməli və sistemləşdirməlidir;
- Menecerə öz təşkilatının fəaliyyətinin bir istiqamətini digər istiqamətlə korrelyasiya edə biləcəyi, idarəedici qərarların kvazi-optimallaşdırılmasının qarşısını ala biləcəyi köməyi ilə sistemli metodologiya lazımdır;
- Menecer ağaclar üçün meşəni, xüsusi üçün ümumini görməli, öz təşkilatının xarici mühitdə hansı yeri tutduğunu, onun bir hissəsi olduğu başqa, daha böyük sistemlə necə qarşılıqlı əlaqədə olduğunu dərk etməlidir;
- İdarəetməyə sistemli yanaşma menecerə öz əsas funksiyalarını daha səmərəli həyata keçirmək imkanı verir: proqnozlaşdırma, planlaşdırma, təşkilatçılıq, idarəetmə, nəzarət.

Sonda qeyd etmək istəyirəm ki, sistemli yanaşmada çox sayda məsələlər yer alır. Bu məsələlərin hər biri çoxşaxəlidir, maraqlı və ayrıca öyrənməyə layiqdir. Lakin fəaliyyətim çərçivəsində bu elmi istiqamətin əsas prinsip və təminatlarını mümkün qədər tam əhatə etməyə çalışacağam.

Sistemli layihə idarəetməsi

Sistem idarəetmə modeli aşağıdakı kateqoriyalara uyğun obyektlərlə işləyir:

- İdarəetmənin subyektləri (yəni insan resursları, lakin idarəetmənin subyektləri mütləq işçilər və/və ya menecerlər olmayacaq, bura digər mövzular daxildir: müştərilər, investorlar, podratçılar və s. Bunlar layihənin səhmdarları adlanır);
- İdarəetmə obyektləri (bu kateqoriyaya idarəetmə prosesində iştirak edən hər hansı bir konkret və qeyri-maddi resurs daxildir: proqramlar, sistemlər və s.);
- İdarəetmə prosesləri (bunlar subyekt və obyektlər sistemində birbaşa çoxyönlü təsirlərdir, əlaqə və təsirlərin sxemidir. Məsələn, idarəetmə proseslərinə planlaşdırma və nəzarət prosedurları daxildir).

Əgər kökə baxsaq, sistemlərin idarə edilməsi yanaşmasının əsasını proseslərin təşkil etdiyini anlaya bilərik. Və məhz onlar üçün hazır modellər (hər hansı bir layihədə necə görünməli və işləməli) hazırlanır. Lakin bir çox çevik metodologiyalardan fərqli olaraq, sistem yanaşması layihə həyat dövrünün sərt təsvirinə və tapşırıqların ciddi şəkildə əvvəlcədən müəyyən edilmiş iyerarxik quruluşuna malikdir. Girişdə tapşırıqlar olan spontan xaotik siyahı yoxdur. Layihə inkişaf etdikcə bu siyahı ətraflı və işlənmişdir. Tapşırıqlar layihənin məqsədləri əsasında təyin edilir və lazım gəldikdə, detallı – alttasklara bölünür. Bu zaman onları məsul icraçılara təhvil vermək və onları idarə etmək (yəni onların ölçüyə malik mülkiyyəti var) mümkün olana qədər.

Layihələrin idarə edilməsi ilə bağlı sistem baxışı bu hallarda effektiv olacaqdır:

1. Böyük və yüksək büdcəli layihəyə gəldikdə, bunun üçün mənfi inkişaf ssenarisi çox arzuolunmazdır;
2. Layihə ən qısa zamanda və mümkün olan ən yaxşı nəticə ilə başa çatdırılmalı olduqda;
3. Səhvlərə yer qalmayanda;
4. Layihə üçün yüksək keyfiyyətli tənzimləmə çərçivəsinin hazırlanması zərurəti yarandıqda, bu layihə xarici sistemlərlə kifayət qədər inteqrasiyanı təmin edəcək;
5. Məqsədlərinizə çatmaq üçün ümumiyyətlə hazır həllər olmadıqda və ya mövcud metodikalar sizə həvalə olunan layihənin həyata keçirilməsində kömək edə bilmədikdə.

Girişdə sistem analizi bütün riskləri və mümkün ssenariləri, o cümlədən mənfi ssenariləri əvvəlcədən qiymətləndirməyə imkan verir. Məhz sistemli yanaşma sonrakı yüksək keyfiyyətli planlaşdırmanı təmin edir.

Sistemli yanaşma hansı idarəetmə funksiyalarını nəzərdə tutur

Sistem baxışı proseslərin aşağıdakı kateqoriyalarını fərqləndirir:

- layihənin mövzu sahəsi;
- layihənin xərcləri (onun büdcəsi, xərcləri və s.);
- zaman (müddətlər, mühüm hadisələr, müddətlər və s., layihənin müddətinin idarə edilməsi

haqqında ətraflı məlumat əldə edin);
- keyfiyyət (məhsul, xidmət və s.);
- risklər (layihə risklərinin idarə edilməsi haqqında);
- dəyişikliklər;
- personal (insan resursları və onların kompetensiyaları);
- rabitə (daxili və xarici qarşılıqlı əlaqələr);
- müqavilələr.

İnsan və vaxt resurslarını daha yaxşı bölüşdürmək üçün xüsusi proqram təminatı – görüş və tapşırıq planlayıcısı (task manager) lazım olacaq.

Nəticə

İstənilən layihə yarandığı andan bağlandığı vaxta qədər müxtəlif mərhələlərdən keçərək müəyyən bir həyat yoluna malik olur. Layihələrin aktivlik dərəcəsi, yerinə yetirilmə vaxtına qədər, onun yaranma şəraitindən və komanda heyətinin peşəkarlığından ibarətdir. Layihələrin başlanğıc və sona çatma nöqtəsi vardır, hər bir layihə müəyyən mühitə malikdir. Layihələrin idarəedilməsi iqtisadiyyat, texnika və digər elmi istiqamətlərlə sıx əlaqədadır və bu da çoxaspektli ixtisaslar sırasına daxildir.

Araşdırmalar göstərir ki, hər bir layihənin yerinə yetirilməsi üçün konkret müddət müəyyənləşdirilir və bu səbəbdən bütün işçilər və işçilərin qarşılıqlı münasibətləri düzgün planlaşdırılmalı, planlaşdırılmış müddətdən kənara çıxma hallarının qarşısı alınmalı və onların aradan qaldırılması üçün müəyyən müvafiq tədbirlər vaxtında görülməlidir.

Layihələrin həyata keçirilməsi zamanı risklər yarana bilər və riskləri azaltmaq üçün xüsusi tədbirlər həyata keçirilməlidir. Layihələrin uyğun olaraq idarə edilməsi vaxtında büdcə daxilində idarə olunması tələb olunur.

Məqalədə göstərilir ki, layihələrin idarə edilməsi zamanı müvafiq metodologiyaya əsaslanmaq lazımdır. Əhatə dairəsi layihələrin idarə olunmasında xüsusi yer tutduğu üçün layihə menecerləri layihənin əhatə dairəsini diqqətlə öyrənməli və düzgün qiymətləndirməlidirlər. Layihə icrası zamanı layihələrin idarə olunmasında əsas məsələlərdən olan bilik, bacarıq, metod, texnologiyalardan istidafə edilməli, həmçinin layihənin idarə olunması zamanı vaxt, keyfiyyət, işlərin həcmi, risk, resurslar kimi parametrləri düzgün idarə etməklə məqsədə çatmasını təmin etmək olar.

ƏDƏBİYYAT

1. İ.A.Babayev. Layihələrin idarə edilməsi metodologiyası: Monoqrafiya, Bakı, Elm, 300 səh.
2. Драгобыцкий И.Н. Системный анализ в экономике: учебник для студентов вузов, обучающихся по специальностям “Математические методы в экономике”, “Прикладная информатика”. 2-е изд., перераб. и доп. - М.: ЮНИТИ-ДАНА. - 2012. – 423 с.
3. Ильенкова Н.Д. Системный подход к управлению проектами Международный научно-исследовательский журнал, № 9 (51), Часть 1
4. Боронина Л. Н., Сенук З. В. М-во образования и науки Рос. Федерации, Урал. федер. ун-т. – Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2015. - 112 s.
5. Ильенкова Н.Д. Системный анализ конкуренции как условие экономической безопасности // Экономика. Предпринимательство. Окружающая среда. – 2012. – Т.1. - № 49. – С.35-39
6. Романова М.В. Управление проектами: учеб. пособие. – М.: И.Д. “Форум”: ИНФРА - 2014. – 256 с
7. Управление проектами: основы профессиональных знаний. Национальные требования к компетенции специалистов / Под ред. В. И. Воропаева. — М.: СОВНЕТ, Кубс Групп, 2001, 265 с

Асмар Ильхам гызы Исаева,
магистрант

Фируза Наджаф гызы Алиева,
Доктор Философии по экономическим наукам,
Азербайджанский Университет Кооперации

Системный подход и профессиональный менеджмент в управлении проектами

Резюме

Цель исследования: Целью исследования было применение и анализ системного подхода и профессиональной системы управления в управлении проектами, а также их экономической эффективности и результативности.

Методология исследования: В ходе исследования использовались методы анализа и обобщения, а также указы и распоряжения, связанные с развитием и регулированием народного хозяйства.

Прикладная значимость исследования: Системный подход и профессиональный менеджмент в управлении проектами помогают руководителю проекта оценивать состояние проектов, предвидеть риски, оценивать активность и качество работы команды.

Результаты исследования: Системный подход и профессиональный менеджмент в управленiі проектами представлены как основные критерии правильного роста и развития бизнеса.

Ключевые слова: проект, система, профессионал, менеджмент, метод, анализ, риск.

Asmar Ilham Isayeva
Master's Candidate
asmar.el@mail.ru

Firuza Najaf Aliyeva,
PhD in Economics,
Azerbaijan Cooperation University

Systematic Approach and Professional Management in the Field of Project Management

Summary

Research purpose: The purpose of the research was to apply and analyze the systematic approach and professional management system in the field of project management as well as their their economic effectiveness and efficiency.

Research methodology: During the study, analysis methods, generalization, decrees and orders related to the development and regulation of the national economy were used.

Applied significance of the research: A systematic approach and professional management in the field of project management help the project manager to assess the status of projects, anticipate risks, and evaluate the team's activity and work quality.

Research results: A systematic approach and professional management in the field of project management are presented as the main criteria for a proper business growth and development.

Key words: project, system, professional, management, method, analysis, risk.